

Skattevirkninger på løn, arbejdsudbud og erhvervsinvesteringer

Finn Lauritzen
Budgetdepartementet

SUMMARY: The version of the macroeconomic model ADAM used in the Department of the Budget was adjusted to take account of supply effects when analyses of the governments economic policy proposals in the spring of 1989 were carried out. The article describes tax effects in the wage relation, tax effects on labour supply and effects of changes in corporate taxation. The conclusion is that supply effects are important in the long run but too small and uncertain in the short run to allow for an expansionary fiscal policy.

1. Indledning

Som led i de makroøkonomiske beregninger bag den økonomisk-politiske plan, som regeringen offentliggjorde i maj sidste år, blev budgetdepartementets version af ADAM-modellen (BD-ADAM) ændret og udbygget på forskellige områder.¹

I april fremlagde Socialdemokratiet ligeledes en økonomisk-politisk handlingsplan, der var gennemregnet af økonomer i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (ÅER). Disse økonomer har endvidere gennem sommermånederne i 1989 kritiseret det faglige grundlag for centraladministrationens beregninger. Kritikken er blevet gennemgået i en række avisartikler, interviews mv. samt i en omfattende materialesamling, der blev fremlagt på mødet i Nationaløkonomisk Forening (og som budgetdepartementet udleverer til interesserede). I det følgende gennemgås som led i arbejdsdelingen med Jørgen Rosteds og Per Callesens indlæg *lønrelationen*, beskrivelsen af *arbejdsudbuddet* samt *udbudsvirkninger af ændringer i erhvervsskatterne*. De vigtigste af kritikpunkterne berøres. Endelig gives en oversigt over konsekvenserne af de samlede modelrevisioner og de økonomisk-politiske implikationer.

1. Lønrelationen, der havde været i brug siden 1987, blev ændret, mens de øvrige ændringer bestod i nye formodeller til den hidtidige modelversion.

Skattevirkninger på løn, arbejdsudbud og erhvervsinvesteringer

Finn Lauritzen
Budgetdepartementet

SUMMARY: The version of the macroeconomic model ADAM used in the Department of the Budget was adjusted to take account of supply effects when analyses of the governments economic policy proposals in the spring of 1989 were carried out. The article describes tax effects in the wage relation, tax effects on labour supply and effects of changes in corporate taxation. The conclusion is that supply effects are important in the long run but too small and uncertain in the short run to allow for an expansionary fiscal policy.

1. Indledning

Som led i de makroøkonomiske beregninger bag den økonomisk-politiske plan, som regeringen offentliggjorde i maj sidste år, blev budgetdepartementets version af ADAM-modellen (BD-ADAM) ændret og udbygget på forskellige områder.¹

I april fremlagde Socialdemokratiet ligeledes en økonomisk-politisk handlingsplan, der var gennemregnet af økonomer i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (ÅER). Disse økonomer har endvidere gennem sommermånederne i 1989 kritiseret det faglige grundlag for centraladministrationens beregninger. Kritikken er blevet gennemgået i en række avisartikler, interviews mv. samt i en omfattende materialesamling, der blev fremlagt på mødet i Nationaløkonomisk Forening (og som budgetdepartementet udleverer til interesserede). I det følgende gennemgås som led i arbejdsdelingen med Jørgen Rosteds og Per Callesens indlæg *lønrelationen*, beskrivelsen af *arbejdsudbuddet* samt *udbudsvirkninger af ændringer i erhvervsskatterne*. De vigtigste af kritikpunkterne berøres. Endelig gives en oversigt over konsekvenserne af de samlede modelrevisioner og de økonomisk-politiske implikationer.

1. Lønrelationen, der havde været i brug siden 1987, blev ændret, mens de øvrige ændringer bestod i nye formodeller til den hidtidige modelversion.

2. Baggrunden for udbygningerne

Hvorfor har budgetdepartementet udvidet den »officielle« version af ADAM, som Danmarks Statistik bygger og vedligeholder? Modeludvidelserne har selvsagt ikke været noget formål i sig selv. De har været afledt af et ønske om at kunne svare på aktuelle spørgsmål bedre end tidligere.

Et eksempel på dette er lønfunktionen, som gennemgås nedenfor. Det er ikke nyt, at der i mellemfristede beregninger kan gøres forskellige forudsætninger om lønudviklingen afhængig af aktivitetsniveau, prisudvikling, ledighed mv. Sådanne beregninger har tidligere haft et relativt løst grundlag. Alternativt har lønudviklingen i de mellemfristede forløb haft kravkarakter, dvs. at der er regnet »baglæns« til den nødvendige lønudvikling for at reducere de økonomiske balanceproblemer. Med en lønrelation, estimeret på danske data, er der nu en referenceramme for vurderingerne af lønudviklingen.

I vidt omfang udføres de samme beregninger og analyser som tidligere, men antagelserne om en given lønudvikling skal nu nøje specificeres og begrundes som justeringsled i lønrelationen. Det giver bedre muligheder for en teknisk vurdering af rimeligheden i lønantagelserne. Det bedste offentliggjorte eksempel herpå er i regeringens udspil til »Økonomisk reform« af den 13. oktober 1989, hvor der udtrykkeligt gøres opmærksom på, at der for i dette makroøkonomiske forløb at opnå en gennemsnitlig årlig stigning i timelønningerne på ca. 3 pct. har måttet indlægges et justeringsled på $-\frac{1}{2}$ pct. pr. år. Denne størrelse er udtryk for og må tolkes som den *ekstraordinære* indkomstpoltiske indsats, der er forudsat (i forhold til den »gennemsnitlige« indkomstpoltiske indsats i estimationsperioden).

Man kan også spørge, om modeludvidelserne er udtryk for en teoretisk nyorientering. Nogle har tolket budgetdepartementets modeludvikling som et knæfald for den nyklassiske skole eller for »udbudøkonomi«. Det er meget langt fra sandheden. I budgetdepartementets udvidede ADAM-version bruges kun en lille del af ligningerne til at beskrive udbudssiden. Ved kort- og mellemfristede beregninger er produktionen stadigvæk overvejende efterspørgselsbestemt. Men for at kunne udføre analyser og prognoser er det en fordel at have en model, der både beskriver økonomiens udbuds- og efterspørgselside fremfor som i de traditionelle modeller stort set kun at betragte efterspørgselsiden.

3. Lønrelationen

Den lønrelation, der anvendes i BD-ADAM, er oversat til helårsspecifikation fra en kvartalsrelation, som undertegnede har estimeret på kvartalsdata til brug for MONA, Danmarks Nationalbanks makroøkonomiske kvartalsmodel. Arbejdet blev udført, da jeg var ansat i Nationalbankens forskningsgruppe og er publiceret i Lauritzen (1989). I budgetdepartementet er relationen blevet afprøvet på årsdata. Relationen ændrer udseende ved reestimation på årsdata, bl.a. fordi en række informationer forsvinder ved aggregeringen fra kvartaler til år, hvilket bl.a. kan forårsage simultanitet. At relationen

dog ikke ændrer karakter, ses af, at Danmarks Statistik i februar 1990 har offentliggjort en ny modelversion med en Phillipskurve, der i høj grad ligner den foreliggende relation.

I 1987 blev den første version af relationen udarbejdet, og denne blev taget i brug af budgetdepartementet. I denne første version indgik de indirekte skatter (idet væksten i forbrugerpriserne indgik på højresiden), men ikke de direkte skatter. Dette blev fundet inkonsistent, og i 1989-udgaven blev der – ud over en reestimation – derfor indlagt en kortsigtssammenhæng fra stigninger i de direkte skatter til lønkravene.

Budgetdepartementet har i mange år ønsket at få en lønrelation indbygget i ADAM, som da også tidligere, i 1970'erne, har haft en endogen løndannelse. Ønsket har imidlertid stødt på modstand fra flere sider med den begrundelse, at lønstigningerne snarere er instrumentvariabel end målvariabel, dvs. at den politisk, centralt forhandlede del af lønnen er af så afgørende betydning, at det ikke giver mening at ville estimere en adfærdsrelation for lønningerne.

Dette synspunkt, som i perioder har haft tilslutning især i de nordiske lande (men meget få steder i resten af verden) er ved at blive forladt. Hvis man undersøger lønstigningernes bestanddele, viser det sig da også, at ganske vist er de overenskomstaftalte stigninger i tariffer mv. ofte centralt fastlagte, men lønglidningen er en så afgørende residual, at den samlede løn uden problemer kan opfattes og estimeres som markedsbestemt.

Relationen beskriver timelønningerne i industrien, men anvendes i praksis som relation for lønningerne i hele den private sektor. Ved kortsigtsanalyser kan det være et problem, arbejdsmarkedets heterogenitet taget i betragtning, men dette opvejes dog af, at netop industriens lønninger er af afgørende betydning for konkurrenceevnen, ligesom lønstrukturen mellem forskellige faggrupper og erhverv trods alt er nogenlunde stabil på kort sigt.

Konkret har relationen udseendet:

$$\begin{aligned} DL(\text{timeløn}) = & - DL(\text{arbejdstid}) \\ & + 0.80 (DL(\text{pris}) - DL(1 - \text{skat})) \\ & + 0.20 \text{ profitkvote} \\ & + 0.08 \text{ kompensationsgrad} \\ & + 0.83 \text{ arbejdsløshedsprocent} \\ & - 0.04 \end{aligned}$$

hvor DL angiver ændringer i logaritmen, og skat angiver direkte skatter mv. på husstandene i forhold til disses indkomster. (Der er set bort fra lags, og parametrene er oversat til en helårsspecifikation).

Ved en umiddelbar vurdering ligner specifikationen mere en traditionel Phillipskurve end et af de mere moderne forhandlingsteoretiske oplæg. Dette gælder dog ikke ubetinget ved nærmere eftersyn.

Da profitkvoten (dvs. 1 minus lønkvoten) optræder på højresiden, er der reelt tale om en fejlkorrektionsspecifikation, hvor f.eks. produktivitetstigninger på sigt slår ud i reallønnen. Den bagvedliggende niveaurelation afspejler et tradeoff mellem fordelingen (dvs. profit- eller lønkvoten), arbejdsløsheden, kompensationsgraden og det generelle inflationsniveau. Det sidste skyldes, at koefficienten til prisleddet ikke er een, hvilket er udtryk for en vis prisillusion på det korte sigt.

Relationens kortsigtsegenskaber svarer ganske pænt både til en række tidligere danske studier og til lønstudier i OECD og i andre nordiske lande (jf. f.eks. Pedersen (1983), Paldam (1984) og OECD (1986)). I den foreliggende version, hvor pris- og skatteleddene er bundne, er relationen ganske robust over for ændringer i estimationsperioden. Ved estimation med alle koefficienter frie bliver arbejdsløsheden, kompensationsgraden og profitkvoten insignifikante på 5 pct. niveau, ligesom koefficienten til skatteleddet bliver *større* end til prisleddet. Alle leddene er dog pænt signifikante hver for sig sammen med prisleddet og arbejdsløsheden, og vurderet med estimationer med data frem til 1985 giver relationen en god beskrivelse af lønudviklingen i de seneste år (i den foreliggende form er relationen estimeret på data for perioden 1972-87).

Relationens egenskaber med hensyn til ændringer i skatter og afgifter er, at skatte- og afgiftsnedsættelser vil reducere lønstigningstakten på kort sigt, men ikke have nogen langtidseffekt. Ændringer i indirekte lønomkostninger, dvs. sociale bidrag mv. betalt af arbejdsgiverne, vil til gengæld »nedvælttes« i lønningerne, således at de samlede lønomkostninger efter nogle år er uændrede².

Disse to egenskaber støttes af det forhold, at lønomkostningerne i Danmark gennem de sidste tyve år *ikke* er steget mindre end i de fleste andre lande, hvor de indirekte lønomkostninger er steget stærkt. Samtidig er der ikke nogen sammenhæng mellem niveauerne i forskellige lande for afgifter og direkte skatter på den ene side og lønniveauet på den anden side, dvs. at det er svært at spore en langsigtsovervæltning fra skatter på lignet husstandene til lønkravene (om end der udmærket kan være en kortsigtssammenhæng)³. Samtidig ligger de danske lønomkostninger på niveau med de gennemsnitlige lønomkostninger i Danmarks konkurrentlande, jf. *Finansredegørelse 1990*.

Det bemærkes, at hvis denne tankegang er rigtig, har det været en fejlslagen politik, at det af hensyn til danske virksomheders konkurrenceevne i gennem de seneste årtier har

2. Christen Sørensen har kritiseret, at kun skattelettelserne har påvirket lønningerne, mens brugerbetaling, takster mv. ikke har haft en modgående effekt, dvs. at der er »overvæltet« eller »nedvæltet« efter behag. Det er ikke korrekt. Med den valgte specifikation indgår alle disse forhold parallelt i relationen (og har derudover, jf. ovenfor, kun en kortsigtseffekt).

3. En langsigtsammenhæng fra skattetrykket til lønkravene ville også - urealistisk - implicere, at lønmodtagerne ikke tilskrives det skattefinansierede offentlige forbrug nogen værdi.

været undladt at hæve de sociale bidrag svarende til stigningen i udgifterne til arbejdsmarkedsordninger eller svarende til det, bidragene er blevet sat op med i andre lande. Denne politik har *ikke* forbedret konkurrenceevnen, men har blot betydet, at den danske skatte- og afgiftsstruktur i dag afviger mere fra de øvrige EF-landes strukturer, end det ellers ville have været tilfældet.

Een indvending mod lønrelationer, hvor arbejdsløsheden indgår, er, at sådanne relationer er i modstrid med A- og B-holdstanken, jf. f.eks. Det økonomiske Råd (1988). I følge denne tanke kan arbejdsmarkedet opfattes som opdelt i et A-hold, der ikke har nogen ledighedsrisiko, men omvendt i praksis bestemmer lønstigningstakten, og et B-hold, der bærer hele ledigheden, men ikke kan påvirke løndannelsen. Hvis denne opdeling skal tages for pålydende, er det svært at forklare, hvordan B-holdets ledighed skulle veje så tungt i A-holdets overvejelser, at der blev plads til et signifikant arbejdsløshedsudtryk i lønrelationen.

Arbejdsmarkedet er utvivlsomt relativt heterogent, i hvert fald hvis tidshorizonten er tilstrækkelig kort, men meget tyder på, at det er en bedre beskrivelse at tale om et A-, et B- og et C-hold (uden skarpe grænser imellem disse). Hvis A-holdet defineres som de, der gennem f.eks. en 5-års periode slet ikke er berørt af ledighed, så udgør denne gruppe ca. to tredjedele af lønmodtagerne, heriblandt mange offentligt ansatte og ansatte i f.eks. den finansielle sektor, som ikke nødvendigvis har stor indflydelse på løndannelsen. C-holdet kan defineres som dem, der på et eller andet tidspunkt i en femårsperiode har været ledige i 12 på hinanden følgende måneder, og udgør ca. 100.000 personer. B-holdet, eller mellemgruppen, udgør ca. en tredjedel af arbejdsmarkedet og omfatter alle ikke-langtidsledige, der på et eller andet tidspunkt har været berørt af ledighed. Der er grund til at antage, at B-holdet både har betydelig indflydelse på løndannelsen og føler en reel arbejdsløshedsrisiko, hvilket kan forklare, hvorfor det er muligt at estimere lønrelationer med »plads« til arbejdsløsheden.

I fremskrivningerne med lønrelationen er der indlagt positive justeringsled, dvs. at relationen ikke kører »rent«. Det svarer til de justeringer, der systematisk foretages i en række andre relationer, især import- og beskæftigelsesrelationerne, i de fleste mellemfrie fremskrivninger med modellen. Den tekniske årsag hertil er, at alle mellem- og langtsigtede beregninger foretages ved indledningsvis at beregne et såkaldt »udgangsforløb«, hvor konkurrenceevnen er uændret, og hvor import og eksport stiger relativt lige meget. Under ræsonable antagelser om lønstigningerne i udlandet, den førte finanspolitik mv. kræver det – bl.a. – at lønstigningerne i perioden 1989-94 opjusteres med i gennemsnit godt 1 pct. om året i forhold til en »fri« kørsel uden justeringsled. (For årene 1991-94 er det gennemsnitlige justeringsled ca. 2 pct.). Een mulig fortolkning heraf er, at der herved tages højde for det forhold, som den estimerede relation ikke inddrager, at den stigende ledighed gennem de seneste år p.g.a. hysteresis har forøget »den naturlige ledighed«, dvs.

det ledighedsniveau, hvor løn- og prisstigningstakten er stabil. En anden tolkning, som er anført i *Dansk økonomi i 90'erne*, er prisillusion, dvs. at der kan formodes at være en psykologisk »bund« under den nominelle lønstigningstakt på et par pct. om året uanset prisudviklingen.

Korrektionerne er udtryk for, at relationen ikke har fundet sin endelige form. Hvis man mener, at der er hysteresis på arbejdsmarkedet, skal man selvsagt ikke stille sig tilfreds, før det lykkes at ændre den estimerede relation tilsvarende⁴. Det forhindrer dog ikke, at man kan betragte relationen som det for øjeblikket bedste foreliggende arbejdsredskab til at analysere lønudviklingen.

Korrektionerne af relationen berører tillige spørgsmålet om, hvordan makromodeller bør bruges. En del af kritikken mod departementets modelanvendelse har haft som en implicit forudsætning, at modellerne er orakler med selvstændig forklaringskraft. Modellerne er imidlertid kun hjælpemidler, som ofte bare er en af flere kilder at henholde sig til ved fastlæggelsen af en række forudsætninger, og som erfaringsmæssigt aldrig kan »klare sig« uden justeringsled og korrektioner. Deres afgørende force er, at de tvinger modelbrugere til konsistens mellem antagelser på forskellige områder (f.eks. at der skal anvendes samme lønskøn ved vurderinger af inflationen og konkurrenceevnen) og at brugerne tvinges til at præcisere deres antagelser. Kravet til redelig modelanvendelse er derfor ikke, at modellerne ikke korrigeres, men at det sker i fuld åbenhed. Og her er budgetdepartementet gået længere i retning af større åbenhed og mere fyldig dokumentation end øvrige modelbrugere i såvel Danmark som andre lande.

4. Arbejdsudbud

For ti år siden var arbejdsudbuddet eksogent i de fleste makromodeller, men i de fleste lande opfattes det i stigende grad som endogent. I forbindelse med skattereformovervejelser er det afgørende, om lavere marginalskatter kan bevirke en så stor forøgelse af arbejdsudbuddet, at skattelettelser bliver mere eller mindre selvfinansierende.

Ved almindelige konjunkturprognoser og mellemfristede beregninger er det ikke ændrede marginalskatter, men primært konjunktursituationen (beskæftigelse/ledighed), der påvirker arbejdsudbuddet og kan give anledning til fejlskøn. Dette forhold er ikke mindst blevet bekræftet af udviklingen i 1980'erne, hvor arbejdsstyrken i højkonjunkturårene 1984-86 steg kraftigere end forventet, mens den omvendt er steget mindre (eller måske faldet) i 1989. Resultatet har været, at variationerne i ledigheden har været mindre end forventet.

Det er bemærkelsesværdigt, at Danmark er det eneste nordiske land, hvor der til økonomisk-politisk rådgivning anvendes en model med eksogent arbejdsudbud⁵.

4. Et forsøg herpå er gjort i appendix 4.1 i Finansredegørelse 1990.

5. I Danmarks Statistiks udbygningsplaner for ADAM indgår dog at udarbejde en arbejdsudbudsrelation.

Inden for den til rådighed værende tid i foråret 1989 var det ikke muligt at estimere egentlige arbejdsudbudsfunktioner, og indsatsen blev derfor fokuseret mod spørgsmålet om skattesatsernes betydning.

På længere sigt må det forventes, at arbejdsudbuddet primært afhænger af en række sociologiske forhold, som normalt ikke indgår i makromodeller, jf. f.eks. stigningen i kvindernes erhvervsfrekvens i efterkrigstiden. Dette hindrer dog ikke, at økonomiske faktorer også kan spille en rolle.

Ved overvejelser om skatteændringer er det ændringer i det *totale* arbejdsudbud, der bestemmer skattelettelseens selvfinansieringsgrad. Det totale arbejdsudbud bestemmes af erhvervsfrekvenserne, men i lige så høj grad af ændringer i den aftalte arbejdstid, i individuelle deltidsfrekvenser, og i omfanget af overarbejde og bijobs. Det samlede arbejdsudbud, målt i timer, kan også på relativt kort sigt variere betydeligt.

Ved overvejelser om skattereformer er det som nævnt sammenhængen mellem arbejdsudbuddet og den disponible realtimeløn, der er afgørende. Denne sammenhæng kan analytisk deles i to, nemlig en indkomsteffekt (med højere løn er der ikke grund til at arbejde så meget) og en substitutionseffekt (med højere løn kan det bedre betale sig at arbejde). Ved tidsrækkeanalyser over længere perioder vil indkomsteffekten normalt være dominerende. Ved skattereformer vil det derimod, mere eller mindre pr. definition, være den rene (dvs. indkomstkompenserende) substitutionsvirkning, der er afgørende⁶.

I en række studier i forskellige lande er der udarbejdet skøn for elasticiteten mellem arbejdsudbuddet og den disponible reale timeløn. De fleste studier opgør den ukompenserede substitutionselasticitet, og skønnene varierer fra negative tal til 1,0 med hovedvægten på skøn i intervallet 0,3-0,4. En oversigt over en række studier kan findes i Fullerton (1982). De fleste nordiske studier samt det eneste foreliggende studie på danske data (Smith, 1986) kan ligeledes oversættes til skøn i intervallet 0,3-0,4.

I budgetdepartementets beregninger i forbindelse med »Planen« blev der – forsigtigt – regnet med en arbejdsudbudselasticitet på kun 0,10. Samlet ledte dette til, at arbejdsudbuddet ved en gennemførelse af Planen ville stige med i alt 1 pct. på langt sigt⁷.

Ved at inddrage en sammenhæng mellem skattetrykket og »sort arbejde«, skatteundragelser mv. blev det beregnet, at skattnedsættelser på grund af et stigende arbejdsudbud vil være ca. 30 pct. selvfinansierede på langt sigt. Men det blev samtidig understreget, at effekten på kort sigt og mellemlangt sigt formentlig er så lille, at det vil være hasarderet at gennemføre ufinansierede skattelettelser.

Til sammenligning kan anføres, at det i arbejderne bag den svenske skattereform er

6. Dette gælder ydermere i Planen, fordi de disponible realindkomster pr. capita kun stiger meget lidt i fremskrivningsperioden, jf. AER's kritik af dette forhold.

7. Af samme grund spiller det endogene arbejdsudbud da heller ikke en stor rolle i beregningerne, jf. tabel 1 nedenfor.

antaget, at dennes marginalskattelettelser (der kan sammenlignes med Planens) vil øge arbejdsudbuddet med 5-7 pct. Det forøgede arbejdsudbud er konkret indregnet som finansieringskilde i den foreliggende svenske skattereform.

Spørgsmålet om endogent arbejdsudbud er relativt nyt i den makroøkonomiske modeltradition og der er derfor ikke samme grad af consensus mellem forskellige forskningsmiljøer som i en række andre spørgsmål. Dette afspejles i, at der er så stor spredning mellem tilgængelige skøn for arbejdsudbuddets elasticitet m.h.t. reallønnen.

5. Udbudsvirkninger af en ændret erhvervsbeskatning

Ved beregningerne af udlandsvirkninger af lavere selskabs- og erhvervsskatter samt af ændrede afskrivningsregler blev der foretaget en række korrektioner af både forbrugs- og investeringsrelationerne i ADAM.

Justeringerne af forbrugsrelationen har kun haft betydning for de beregnede kortsigtsvirkninger af en lavere selskabsskat. Der blev regnet med en mindre forbrugsvirkning end ved tilsvarende reduktioner af f.eks. indkomstskatterne, bl.a. fordi formuevirkningerne på forbruget kan være nogen tid om at slå igennem. *Langsigtsvirkningen* på det private forbrug af en selskabsskattenedsættelse antages dog fortsat at svare til virkningerne af andre skattelettelser.

Justeringerne af investeringsrelationerne var mere afgørende. Budgetdepartementets hidtidige relation for maskininvesteringer i fremstillingserhvervene kan betragtes som en tredjegerationsversion. Første generation er den generation, der blev brugt i en årrække, hvor kun et acceleratorudtryk bestemte investeringerne. I andengenerationsversionen indgår et usercost-udtryk i bestemmelsen af det ønskede kapitalapparat. Med denne relation vil en lavere selskabsskattesats resultere i *lavere* erhvervsinvesteringer, fordi den disponible realrente og dermed usercost øges. I den nuværende tredjegerationsrelation indgår forskellen mellem kapitalapparatets afkast og usercost som en proxy for Tobins q . I ingen af disse specifikationer kan en lavere selskabsskat begrunde *højere* erhvervsinvesteringer: i Tobins q -specifikationen vil således afkastet af såvel aktiv som passiv kapital efter skat øges, men ikke forskellen.

Hvis man derimod antager, at virksomhederne anlægger en porteføljesynsvinkel, hvor det bl.a. indgår som restriktion, at finansielle passiver ikke i for høj grad må vokse i forhold til egenkapitalen, så vil en lavere skat, som ikke fuldt ud modsvares af større udbyttebetalinger, kunne øge størrelsen af det ønskede realkapitalapparat. Det samme resultat kan fås, hvis kapitalmarkederne er imperfekte, f.eks. p.g.a. kreditrationering eller p.g.a. omkostninger ved aktieemission. En tredje og nok så afgørende grund til, at lavere erhvervsskatter må formodes at øge erhvervsinvesteringerne, er, at et lavere skatteniveau vil kunne tiltrække udenlandske direkte investeringer.

Tabel 1. Struktureffekter af planen i 1994. Virkninger af modelændringer.

	Betalingsbalance, Mia. kr.	Arbejdsløshed 1000 pers.
Opsparingsvirkninger af lavere kapitalbeskatning	6,0	15,0
Lønvirkning af lavere skat	1,6	-11,8
Endogent arbejdsudbud	0,8	8,7
Udbudsvirkning af lavere selskabsskat	-1,0	-17,4
Opsparingsvirkning af udgiftspolitik	2,1	4,5
Ialt	9,5	-0,9

Samlet blev der derfor i Planberegningerne – som en højst usikker antagelse – regnet med, at erhvervsinvesteringerne samlet vil forøges med 400 mill. kr. pr. 1 mia. kroners selskabsskattelettelse. Med BD-ADAM's kapacitetsblok vil de forøgede erhvervsinvesteringer forøge produktionskapaciteten med virkninger på eksport, priser mv.

Virkningerne af strammere afskrivningsregler, som i Planen finansierer en del af selskabsskattenedsættelsen, antages til dels at have modsvarende virkninger, idet dog en provenuneutral kombination af lavere erhvervsskattesatser og reducerede afskrivninger samlet må forventes at kunne forøge investeringer med høj rentabilitet på bekostning af investeringsprojekter med lav rentabilitet. En række skatteforskere (f.eks. Sørensen (1988)) har således påpeget, at de danske afskrivningsregler i dag er så gunstige, at de må formodes at lede til gennemførelse af en række projekter, der er urentable før skat.

6. Konklusion

I tabel 1 er vist de beregningsmæssige konsekvenser af de gennemførte modeljusteringer i forhold til den hidtidige ADAM-version (justeringerne er dels gennemgået ovenfor, og vil dels blive gennemgået i Per Callesens artikel).

Det fremgår af tabellen, at en hovedkonklusion kan være, at de samlede udbuds- eller struktureffekter udover at være usikre også er relativt små på mellemfristet sigt. Ser man bort fra den antagede påvirkning af opsparingen som følge af en lavere kapitalindkomstbeskatning, som er blevet indgående diskuteret i de seneste års finansredegørelser (og derfor – modsat de andre korrektioner – ikke er indført i 1989), så er udbudsvirkningerne i 1994 så beskedne, at fraværet af dem i beregningerne næppe havde givet anledning til at overveje en anden udformning af de økonomisk-politiske planer.

Men hvorfor er udbudsvirkningerne da blevet indført i beregningerne? Det er de – for det første – alene fordi spørgsmålet blev rejst, om ikke udbudsvirkninger også på kort sigt

kunne »finansiere« en del af skattelettelserne. For det andet har udbudsvirkningerne afgørende betydning for modellens *langsigtede* egenskaber.

Den økonomisk-politiske konklusion af det omfattende beregningsarbejde var (og er fortsat) at kravene til finanspolitikken er store i de kommende år, hvis der skal opnås betalingsbalanceligevægt. Dette gælder, uanset om der gennemføres skatteomlægninger med gunstige udbudsvirkninger og uanset om der gennemføres generelle arbejdsmarkedspensioner.

På dette punkt kan et afgørende stridsspørgsmål mellem budgetdepartementet og vores kritikere i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd findes. AER's vurdering er nemlig, at der – under de samme forudsætninger om arbejdsmarkedspensioner, konkurrenceevne osv. som i budgetdepartementets fremskrivninger – er råd til at lempe finanspolitikken med ca. 30 mia.kr. i de kommende 5 år. AER forventer en kommende mætning af boligmarkedet, der kan begrunde formodninger om en så stor afdæmpning af forbrugs- og boligefterspørgslen, at der bliver råd til lempelsen på ca. 30 mia.kr. (jf. beskrivelsen heraf i Per Callesens artikel).

Et andet stridspunkt vedrører kravene til arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitikken. Der synes at være enighed mellem budgetdepartementet og AER om, at en nedbringelse af ledigheden i de kommende år kræver mindre lønstigninger i Danmark end i andre lande. Men i vurderingerne om, hvad der skal til for at sikre dette, skiller vandene. Der er ganske vist enighed om behovet for en større uddannelsesindsats – på en række områder – end i dag. Men der er uenighed om, i hvor høj grad lønudviklingen på mellemfristet sigt vil kunne afvige fra den markedsbestemte løn⁸.

Budgetdepartementet står derfor alene med den vurdering, at det vil være nødvendigt med omfattende arbejdsmarkedsreformer, herunder af dagpengesystemet, hvis ledigheden skal nedbringes. Også på dette område er der således store forskelle i bedømmelsen af kravene til de kommende års økonomisk-politisk indsats, hvis dansk økonomis balanceproblemer skal løses.

8. I et svar til Politisk-Økonomisk udvalg i juni 1989 har budgetdepartementet vurderet, at den gennemsnitlige årlige lønudvikling med S-planen vil være ca. 6 pct. (incl. virkningerne af det overfor omtalte justeringsled), hvis der føres en lige så kraftig indkomstpolitisk indsats som i 1970'erne og 1980'erne. Modelteknisk kan forskellen til lønstigningerne i Planen bl.a. forklares med S-planens arbejdstidsforkortelser (0,5 pct. årlig lønstigning) og lavere ledighed (1 pct. højere lønstigning) samt højere kompensationsgrad (0,5 pct. højere lønstigning).

Litteratur

- Budgetdepartementet. 1987: *Finansredegørelse 1988*. København.
- Budgetdepartementet. 1988. *Finansredegørelse 1989*. København.
- Budgetdepartementet. 1989: *Dansk Økonomi i 90'erne - Planens baggrund og konsekvenser*. København.
- Budgetdepartementet, Økonomisk Afdeling, november 1989. Budgetdepartementets ADAM-fremskrivinger april-oktober 1989. Materiale-samling fremlagt ved mødet i Nationaløkonomisk Forening 27/11 1989.
- Budgetdepartementet. 1990. *Finansredegørelse 1990*. København.
- Flanagan, R. 1988. Centralized and Decentralized Pay Determination in Nordic Countries. Upubliceret indlæg på konference om løndannelsen i de nordiske lande, Åbo 1988.
- Fullerton, 1982. On the possibility of an Inverse Relationship between Tax Rates and Government Revenues. *Journal of Public Economics*, October 1982.
- Lauritzen, Finn. 1989. Lønrelationer til Nationalbankens Kvartalsmodel. Symposium for anvendt statistik. UNI-C.
- OECD. 1986. Wage Moderation and Labour Market Imbalances. CPE/WP1 (86)3. Working Party no. 1 of The Economic Policy Committee.
- Paldam, Martin. 1984. Ved Phillipskurvens sølvbryllup - Hvad ved vi om løndannelsen? *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. 122:132-51.
- Pedersen, Peder J. 1983. Lønudviklingen i Danmark 1911-76 - stabilitet og specifikation. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. 121:102-29.
- Phillips, A.W. 1958. The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom 1862-1957. *Economica*: 283-299.
- Smith, Nina. 1986. Wage and Hours Functions for Married Men and Women in Denmark. Working Paper 86-2, Handelshøjskolen i Århus.
- Socialdemokratiet. 1989: *Gang i 90'erne*.
- Sørensen, Peter Birch. 1988. Skatteincitament til opsparing og investering. En vurdering af firmernes skattereformer. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 3. 126:303-22.
- Økonomiske Råd, Det 1988: *Dansk Økonomi, juni 1988*, København.